

CERCETĂTORUL ȘI PROFESORUL VICTOR SPINEI LA 70 DE ANI

Victor Spinei se află acum în clipa încununării unei cariere prolifică, care acoperă aproape jumătate de veac. După absolvirea Facultății de Istorie și Filosofie din Iași, în 1966, a avut marea șansă să fie imediat integrat într-un colectiv de cercetare prestigios, la Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Filiala Iași a Academiei Române. Aici s-a format în domeniul arhologiei medievale, dar și ca specialist pentru perioada timpurie a Evului Mediu românesc. Această opțiune profesională nu a presupus niciodată un clivaj între cele două căi de cunoaștere, întrucât savantul aniversat a reușit mereu să le îmbine într-o manieră armonioasă. Acest parcurs formativ i-a conturat lui Victor Spinei un profil academic distinct, de istoric capabil să utilizeze surse diverse, dar mai ales să le coroboreze într-o manieră riguroasă și cu inspirație. Este vorba aici despre acea scriere fără de care cel care scrutează timpurile din vechime nu ar putea niciodată să treacă dincolo de stadiul transunerii mărturiilor istorice într-un limbaj accesibil contemporanilor. Victor Spinei a ales să exploreze zorii Evului Mediu românesc, acea parte a trecutului care nu s-a aflat printre perioadele preferate de profesioniștii domeniului, dată fiind penuria exasperantă a surselor. Alegând acest parcurs dificil, cărturarul omagiat în aceste rânduri a fost nevoit să întreprindă un vast efort de documentare, grație căruia a izbutit să plaseze istoria noastră în contextul evoluțiilor politico-militare din spațiul Eurasiei. Astfel, Victor Spinei a ajuns să exceleze în cunoașterea evenimetelor care au marcat perioada secolelor IX-XIII, mai ales în ceea ce privește marile mișcări de popoare dinspre est spre vest, începând cu coborârea maghiarilor în Câmpia Pannonică și sfârșind cu Marea Invazie Mongolă. Printr-un efort impresionant de acumulare, care a presupus utilizarea unor mărturii de o varietate impresionantă, cercetătorul a reușit să restituie o istorie coerentă a teritoriului carpato-danubiano-pontic pe parcursul acestor veacuri agitate. Stagiile de documentare întreprinse de-a lungul timpului în centre academice prestigioase din Germania, SUA, Rusia, Bulgaria, Polonia, Turcia, Grecia, Ungaria, Italia, Austria, Marea Britanie,

Suedia, Ucraina, Israel, Franța, China etc. constituie mărturii elocvente în acest sens. Acest efort exemplar de permanentă actualizare bibliografică s-a concretizat treptat sub forma mai multor contribuții științifice esențiale. Prima dintre acestea o reprezintă disertația doctorală, finalizată prin publicarea unui volum care a cunoscut mai multe ediții și a fost distins cu premiul „N. Iorga” al Academiei Române (Moldova în secolele XI-XIV, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982; Moldavia in the 11th-14th Centuries, București, Editura Academiei Române, 1986; Moldova în secolele XI-XIV, ediția a 2-a, cu consistente completări, Chișinău, Editura Universitas, 1994). Și după această împlinire profesională de excepție a rămas preocupat de terminologia politică a spațiului moldovenesc, cu referire specială la emergența formațiunilor prestatale de la răsărit de Carpații Orientali, a căror dinamică a urmărit-o în tendințele lor de autonomie și unificare. Astfel, a continuat să acumuleze informații despre populația românească din această regiune, pe parcursul secolelor de la sfârșitul primului mileniu creștin și începutul celui de-al doilea. Pentru realizarea acestui deziderat a utilizat surse de o mare diversitate, începând de la rezultatele cercetărilor arheologice, până la izvoare documentare, narative, hagiografice, iconografice etc. și de proveniență diferită, precum cele bizantine, italiene, rusești, nordice sau orientale. Amintim aici doar cel mai recent demers privind înscrierea în circuitul științific a unei importante surse pentru istoria românilor: Mongolii și românii în sinteza de istorie ecleziastică a lui Tholomeus din Lucca/Les Mongols et les Roumains dans la synthèse d'histoire ecclesiastique de Tholomeus de Lucca, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012, 290 p.

Încă din perioada când își elabora disertația doctorală s-a profilat și cea de a doua direcție majoră de cercetare, care privește Epoca Marilor Migrații. A fost o temă la care Victor Spinei a ajuns inevitabil, pe măsură ce a căutat să înțeleagă realitățile spațiului românesc din această perioadă istorică deosebit de agitată. Astfel, profesorul a urmărit mereu să plaseze istoria spațiului est-carpatic în contextul evoluțiilor din răsăritul Europei, acestui obiectiv fiindu-i subsumate ample explorări cu privire la istoria Evului Mediu timpuriu, mai ales în ceea ce privește coexistența populației locale din Moldova cu grupuri etnice alogene. Deschiderea manifestată de profesorul Victor Spinei spre istoria Eurasiei poate fi explicată și ca urmare a înrâuririi programului istoriografic anunțat de Gheorghe I. Brătianu în cursul său inaugural susținut la Universitatea din Iași în 1924. Cu acest prilej, marele savant afirma că istoria Evului Mediu nu înseamnă doar trecutul Europei Occidentale, propunând o

abordare care să țină cont de faptul că în perioada premodernă multe dintre marile decizii care au influențat istoria omenirii au fost luate la Constantinopol, Karakorum sau Pekin. Astfel, era prefigurată o reconsiderare globală a epocii, care urma să atragă refacerea periodizării, în concordanță cu factori precum cel bizantin sau arab, neglijați în abordările sintetice asupra medievalității, dar care au avut o influență decisivă asupra epocii. Pornind de la paradigma avansată de marele savant al epocii interbelice, Victor Spinei a înțeles că istoria românilor din zorii primului mileniu creștin a fost influențată major de evoluțiile istorice care au marcat întreg arealul eurasiatic și a încercat să își circumscrie explorările acestei dimensiuni universale. Cercetările realizate în domeniul migrației popoarelor nomade din estul și sud-estul Europei s-au concretizat într-o serie de lucrări care i-au conferit lui Victor Spinei o anvergură de specialist cu largă deschidere: *Marile migrații din estul și sud-estul Europei în secolele IX-XIII*, Iași, Editura Institutului European, 1999; *The Great Migrations in the East and South East of Europe from the Ninth to the Thirteenth Century*, Cluj-Napoca, Romanian Cultural Institute-Istros Publishing House, 2003. Pornind de la volumele publicate în spațiul istoriografic românesc și-a amplificat permanent cercetările, iar contribuțiile sale au ajuns să vadă lumina tiparului la prestigioase edituri occidentale: *The Great Migrations in the East and South East of Europe from the the Ninth to the Thirteenth Century. Vol. I, Hungarians, Pechenegs and Uzes, Second English Edition*, Amsterdam, Adolf M. Hakkert Publisher, 2006; *Vol. II, Cumans and Mongols; The Romanians and the Turkic Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century*, Leiden-Boston, Brill, 2009.

Istoricul Victor Spinei s-a arătat mereu preocupat de restituirile istoriografice, orientare care a dobândit, prin constanța cu care a fost practică, anvergura unei adevărate pasiuni. Emblematică pentru această propensiune restitativă este dedicația cu care și-a consacrat eforturile de a readuce în atenția specialiștilor și a publicului larg opera și personalitatea lui Gheorghe I. Brătianu (*Marea Neagră. De la origini pînă la cucerirea otomană*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Victor Spinei. Traducere de Michaela Spinei, București, Editura Meridiane, 1988, vol. I-II și ediția a 2-a revăzută, Iași, Editura Polirom, 1999; *Confluente istoriografice românești și europene. 90 de ani de la nașterea istoricului Gheorghe I. Brătianu*. Coordonator Victor Spinei, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1988). Demersurile de restituire istoriografică au continuat cu opera lui Nicolae Iorga (*Istoria românilor, III, Ctitorii*. Volum îngrijit de Victor Spinei.

Text stabilit, note, comentarii și posfață, București, Editura Enciclopedică, 1993; N. Iorga, *Chestiunea Dunării. Istorie a Europei Răsăritene în legătură cu această chestie*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Victor Spinei, Iași, Editura Institutului European, 1998) și s-a conjugat cu interesul constant pentru creația literaturii istorice universale. Acest din urmă filon al preocupărilor istoriografice a generat proiectul volumelor de studii publicate în cadrul unor serii precum *Florilegium magistrorum historiae archaeologiaeque Antiquitatis et Medii Aevi*, menită să înmănușeze contribuții reprezentative ale unor istorici de mare anvergură, și *Scripta archaeologica et historica Dacoromaniae*, în care se urmărește înglobarea de contribuții reprezentative privind istoria românească aparținând unor specialiști străini.

Victor Spinei a fost profesor de istorie și arheologie medievală la Facultatea de Istorie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, director al Institutului de Arheologie din Iași și membru corespondent al Academiei Române. Din 2012 a devenit Profesor Emeritus, însă nu a rupt legăturile cu spațiul academic și a ales să participe activ la viața instituțiilor în care s-a format și pe care le-a slujit exemplar. În continuare colaborează cu tinerii și coordonează mai multe teze de doctorat privitoare la populația românească de la nordul și sudul Dunării de Jos în perioada medievală; migrațiile triburilor nomade în estul și sud-estul Europei la începutul mileniului al II-lea; raporturile politice, economice, culturale și confesionale ale românilor cu Imperiul bizantin, cnezatele rusești, Regatul Ungar și cu confederațiile tribale turcice și mongole.

Ca expresie a recunoașterii academice de care s-a bucurat de-a lungul timpului a fost cooptat ca membru în colegiile de redacție ale unor reviste prestigioase, precum și în comitetele științifice ale multor reuniuni științifice internaționale la care a participat (München, Stuttgart, Spoleto, Moscova, Bratislava, Kiev, Chișinău, New York, Konotop, Cernăuți, Odessa, Roma etc.). Totodată, este afiliat la instituții și organizații științifice din străinătate, fiind membru corespondent al Institutului Arheologic German (din 2005), membru de onoare al Centrului de Cercetări Arheologice din Republica Moldova (din 2006) și face parte din European Association of Archaeologists, Praga (din 2006). Din această înaltă postură academică a dat o nouă dimensiune relațiilor profesionale, atât la nivelul spațiului universitar, cât și în mediul de cercetare, urmărind să se înconjoare de tineri pe care i-a susținut constant și dezinteresat. A încurajat propensiunea pentru studiul aplicat, orientat spre cercetarea izvoarelor, convins că numai această cale poate conduce spre o

carieră solidă. În calitate de coeditor al seriilor Bibliotheca Archaeologica Moldaviae și Bibliotheca Archaeologica Iassiensis, urmărește valorificarea multor contribuții aparținând unor cercetători consacrați sau aflați la început de carieră. Pe mulți dintre tinerii istorici i-a atras spre munca de editare în limba română a marilor sinteze ale istoriografiei occidentale sau de îngrijire a unor volume de studii. De asemenea, a vegheat ca meritele profesionale ale colegilor să fie recunoscute și recompensate.

Pentru un istoric, dimensiunea morală nu poate fi disociată de viața profesională decât cu riscul transformării demersului privind cunoașterea trecutului într-un act pur cantitativ. Această observație își dezvăluie întreaga forță de sugestie dacă ne raportăm la perioada regimului comunist, când s-a derulat mai mult de jumătate din cariera profesională a istoricului Victor Spinei. În epoca intruziunii brutale a factorului politic, savantul omagiat aici a refuzat atitudinea de conformism, urmând cu consecvență calea dificilă a rigorii academice. Considerăm că nu este lipsit de interes să amintim că dicolo de respingerea balastului ideologic, savantul a știut să evite și acele forme de compromis pe care mulți le considerau acceptabile. Modul în care Victor Spinei a recuperat memoria marelui istoric Gheorghe I. Brătianu, chiar în momentul de maxim control instituit de regim asupra scrisului istoric, constituie dovada cea mai clară a verticalității profesionale de care a dat dovadă.

La finalul acestui text aniversar se cuvine să-i dedicăm cercetătorului și profesorului Victor Spinei o urare de sănătate și putere de muncă pentru a-și continua și dezvolta proiectele profesionale.

Bogdan-Petru Maleon